METAFORA ÎN TERMINOLOGIA MEDICALĂ

EUGENIA MINCU*

1. Introducere

Referitor la „creativitatea" terminologică, lingviştii menţionează neologia primară (la nivel de limbă-sursă, în care a fost conceput termenul) şi neologia secundară (adaptarea termenului în limbile receptoare) (Humbley 1988: 85–148). Neologia secundară implică şi transpoziţia strategiei de „recunoaştere" a neologiei primare, deoarece inovaţiile conservă „rădăcinile" din limba/ domeniul-sursă.

Unii cercetători fac distincţie între termenii *nominaţie* şi *denominaţie* (Petit 2009: 48): în vreme ce termenul *nominaţie* implică o analiză la nivel semantico-discursiv şi creează emergenţa unei noi denominaţii, *denominaţia* ar presupune complexul de fenomene ale actului denominativ, „condiţiile" de creare a unui nou semn lingvistic într-o „nouă dimensiune cognitivă" (E. Wüster, *Das Worten der Welt, schaubildlich und terminologisch dargestellt*, în Picht 2001: 37).

Numeroase studii invocă elementele de „decodare" a termenului în explicarea originii acestuia. G. Petit propune analiza *encodeur* (analiza codificată) în opoziţie cu *decodeur* (analiza decodificată), argumentând prin faptul că „este iluzorie încercarea de a izola actul de nominaţie, subtil şi discret". Decodarea mesajului presupune „descifrarea raporturilor de asemănare cuprinse în sensul figurat" (Dumistrăcel 1980: 123).

M. Halliday menţionează importanţa modificărilor sintactice în nominaţie, „care permite abstractizarea şi, respectiv, crearea unui vocabular al descoperirilor tehnico-ştiinţifice". J. Ormrod, analizează construcţiile N + N (N + ...) (= elemente de constituţie a termenului) specifice terminologiei şi se referă la „creativitate" în formarea termenilor-metaforă. În opinia lui J. Ormrod (2004), modificările la nivel sintactic sunt markerii cristalizării cognitive şi anunţă *metafora gramaticală.*

În formarea neonimului, metafora (denominaţia indirectă) este omniprezentă. Studiile care au în vizor metafora terminologică au devenit „la modă" în ultimii ani. În multe lucrări, metaforizarea este explicată făcându-se abstracţie de teoria generală a terminologiei.

* Institutul de Filologie al Academiei de Ştiinţe a Republicii Moldova, Chişinău, Bd. Ştefan cel Mare şi Sfânt, nr. 1, Republica Moldova.

ALIL, t. LVII, 2017, Bucureşti, p. 271–281

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

În reflectarea procesului de (de)nominație, Rita Temmerman (2000) propune analiza lingvistico-cognitivă, o metodă de analiză care permite relevarea unității *limbă – efort de cunoaştere – nominație*, la nivel de gândire. Cercetătoarea supune criticii analiza terminologică, care limitează rolul metaforei, plasând-o la nivel de „necesitate a denominației" (Temmerman 2000: 163).

Stelian Dumistrăcel (1980: 121–122) tratează metafora, „esența limbii şi a umanității", „în legătură cu sensurile derivate ale cuvintelor" şi se referă la metafora „tocită" şi la metafora „sensibilă". Metafora „tocită" este formată „prin zilnica tocire" a imaginii. În consecință, „cele mai frumoase, cele mai strălucite imagini au ajuns pentru noi simple sunete" (Lazăr Şăineanu, apud Dumistrăcel 1980: 122). Etiologic, metaforele sunt axate pe „nevoia de *concizie*" şi pe „suplinirea insuficiențelor" verbale, iar „esența intelectuală a metaforei este permanența funcționării ei ca procedeu al denominației în fazele cele mai avansate ale limbilor celor mai cultivate" (*ibidem*).

2. (De)Nominația metaforică şi termenii medicali

În faimoasele *Dialoguri ale lui Platon* este prezentă esența „potrivirii numelor": „…ar exista în chip firesc, pentru fiecare din realități, o dreaptă potrivire a numelui" (Platon 1978: 251). „Dreapta potrivire a numelui" în terminologia medicală se axează pe realități cotidiene antice, pe mitologie, pe folclor etc. Gândirea metaforică face parte din sistemul conceptual uman; este esențială modului în care ne înțelegem şi înțelegem, comunicăm, învățăm, descoperim şi inventăm.

Esența metaforei rezidă în înțelegerea unei noțiuni prin intermediul termenilor care exteriorizează alte noțiuni. În lucrarea sa fundamentală *Încercare asupra semasiologiei limbei române* (1887), Lazăr Şăineanu se referă la creațiile metaforice, „care sunt analizate şi ca efecte ale generalizării (sau «limitării») cuvintelor aparținând «primitiv» [=originar] «limbii agricole», «graiului ciobănesc», celui «vânătoresc» şi, respectiv,ale «scăderii sensului» [...] prin «scăpătarea desăvârşită a titlurilor şi a rangurilor străine»" etc. (*apud* Dumistrăcel 1980: 127).

Sistematicitatea limbii este condiția forte în transpoziția metaforică (v. conceptul de *conduit metaphor*, Michael J. Reddy), la nivel de idee (esența „obiectului"), la nivel de expresii lingvistice (esența „recipientului") şi la nivel de comunicare (actul de transmitere). Vorbitorul îşi transpune ideea (esența „obiectului") în cuvânt (esența „recipientului") şi astfel, în comunicare, realizând *conduit metaphor*, auditorul extrage ideea/ „obiectul" din cuvântul „recipient" (Reddy 1979: 284–310). Rezultatul acestui proces este că cel puțin 70% dintre expresiile uzuale folosite în limba engleză sunt metafore. În limitele sistematicității limbii, există posibilitatea de „a da un corp concret unei impresii greu de exprimat" (Bachelard 2003: 103). Cercetătorii delimitează două funcții ale metaforei conceptuale: funcția cognitivă şi funcția structurală.

Analogia şi asocierea între diverse categorii conceptuale stau la baza metaforelor cognitive. Nominațiile metaforice se ajustează la sistemul terminologic

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

medical şi, concomitent, „impun propriul sistem, axat pe modele metaforice conceptuale” (Arutiunova 1990: 15), oferind termenilor capacitate funcțională. Aşadar, metafora este una dintre cele mai uzuale modalități de a modela realitatea, iar metaforizarea este un fenomen cognitiv care implică mecanisme gnoseologice universale la nivel conceptual.

O altă clasificare include metafora structurală (= metaforizare la nivel de structură) şi metafora orientativă (= metaforizare la nivel de sistem, după modelul unui alt sistem). Descriind metafora orientativă, George Lakoff şi Mark Jonson (Lakoff, Jonson 1990: 387–415) se axează pe opozițiile polare (în special, proiecția spațială): „sus” *vs* „jos”; „interior” *vs* „exterior”; „central” *vs* „periferic”; „profund” *vs* „superficial” etc., în baza naturii fizice universale. Exemple pentru polaritatea „jos” *vs* „sus”: *nostalgie şi pesimism* (= omul este înclinat spre pământ, merge mereu cu capul aplecat) ≠ *optimism* (= ținută corectă, mers țanțoş); *stare de boală* (= dorința de a sta culcat, apatie) ≠ *stare de sănătate* (= inspirație, creație); *inconştiență* (= stare de comă) ≠ *conştientă* etc. Menționăm caracterul relativ al metaforelor orientative: în caz de febră – temperatura corporală creşte; aceasta indică polaritatea „jos” (= boală) şi nu „sus” şi *viceversa*. O expresie greşită, dar devenită uzuală în articolele de medicină este: „După tratament... boala s-a ameliorat” Indicele *s-a ameliorat* arată polaritatea „sus”, care, *de facto*, în raport cu starea de sănătate, este polaritatea „jos” etc.

Vorbind despre caracteristica „motivat” a termenilor-metafore, Doina Butiurca (2015: 81–83) se referă la:

a) motivarea internă a termenului (de natură diacronică, cu referiren specială la motivarea prin modelatori semantici; de natură sincronică, privitoare la la motivarea paronimică, omonimică etc.);

b) motivarea externă, axată pe relația obiect semnificat – formă semnificantă. Unul dintre tipurile de motivare externă, motivarea metasemică, presupune estomparea sensului primar al cuvântului prin achiziționarea de sensuri derivate.

În opinia lui Eugeniu Coşeriu, metasemia este un tip de metaforă cognitivă („expresie unitară”) şi/ sau estetică („spontană şi imediată a unei viziuni, a unei intuiții poetice”), „o identificare momentană a unor obiecte diferite” (Coşeriu 2009) la nivelul semnificatului. Vasile Bahnaru (1988: 72) distinge „metasemia implicativă de natură estetică” (relația dintre imaginea poetică şi ideea mesajului) şi „metasemia implicativă de natură denominativă” (relația semn – realitate lingvistică).

Exemple de motivare metasemică, în terminologia medicală: *caput Medusae/ cap de meduză*, *inimă de bou*, *cord „în glazură”* etc.

Unii cercetători în domeniu (Butiurca 2015: 83–86) fac diferența dintre „termenul metaforic” (care denumeşte convențional o noțiune prin terminologizare, derivare lexicală etc.) şi „conceptul metaforic” (care trimite la o noțiune prin analogie, prin transfer etc.), categoria metaforelor conceptuale incluzând:

a) metaforele speculativ-teoretice, axate pe intuiția metaforică (Prandi, Rossi 2012);

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

b) metaforele-titlu, care „desemnează printr-un construct metaforic sfera de competenţă ştiinţifică a unei discipline” (Butiurca 2015: 83–86).

Metaforele terminologice sunt clasificate astfel:

a) metafore formate „prin interacţiune” (Oliveira 2009), rezultate din fuziunea dintre două modele preconceptuale, care formează un concept nou. Aici se includ, în special, termenii-metaforă, formaţi prin joncţiunea elementelor savante: *leucocit(ă)* (< gr. *leukos* „alb” + < gr. *kytos* „celulă”) „element corpuscular al sângelui, cu funcţie fagocitară de apărare a organismului”; *eritrocit* (< gr. *erythros* „roşu” + < gr. *kytos* „celulă”) „globulă roşie fără nucleu” etc.;

b) metafore „călătoare”: *mărul lui Adam*, *tendonul lui Ahile* etc., care sunt construcţii idiomatice universale.

În literatura de specialitate, la nivel ontologic sunt diferenţiate categoriile:

a) metafora „esenţei” şi a substanţei, cuprinzând „lucrurile” omogene din uzul cotidian, care pot fi clasificate, diferenţiate (calitativ şi cantitativ), asociate etc.;

b) metafora „spaţiului limitat”, care include evenimente, acţiuni, ocupaţii (activităţi), stări etc. ce au loc într-un anumit spaţiu, interpretat ca „recipient”.

Terminologia medicală abundă în termeni-metafore. Conform datelor prezentate de către specialiştii în domeniu, sunt atestaţi 3 500 de termeni medicali-metafore, dintre care 1 000 sunt termeni utilizaţi în domeniile anatomie şi clinică (Ozinghin 2010: 3).

Istoria şi cultura îşi formează metafore proprii. În Grecia antică prevala metafora endocentrică: cunoaşterea de sine, raportată la microuniversul patriei. În cultura romană predominantă era metafora exocentrică, dictată de dorinţa de cunoaştere a noului, prin ocuparea de noi teritorii. Creştinismul a generat metafora „religioasă”, axată pe „esenţa” omului, văzută ca o relaţie între fizic şi suflet (sunt preluate subiecte biblice etc.). În Evul Mediu ia naştere metafora „scării”, cu referire la reflectarea ierarhică a societăţii. Mai târziu va apărea metafora poetică bazată pe ideea lumii ca teatru (Shakespeare). Perioada renascentistă creează metafora „raţională” (mecanică sau de laborator), ca urmare a creşterii posibilităţilor de cunoaştere a macrouniversului (Vačkov 2015: 75–88).

În procesul de metaforizare a unei unităţi terminologice, cercetătorii delimitează trei etape (Lapinia 1988: 134–136):

1. selectarea cuvântului (limba comună/termen dintr-un domeniu de activitate) în funcţie de anumite criterii translingvistice:

a) contextul empiric/funcţia comună a două obiecte eterogene: rolul lui *pylorus* (la greci, *pyloros*) era acela de a păzi intrarea în casă, în timp ce, în context medical, *pilorul* „păzeşte” (controlează) intrarea în intestin;

b) identitatea/coreferinţa: *thorax* desemna platoşa luptătorilor greci, pe când, în medicină, *toracele* defineşte „cavitatea situată în partea superioară a trunchiului”;

c) trăsături distinctive: de la *agora* ‘piaţa supraaglomerată a grecilor’, s-a format termenul *agorafob*. Pieţele greceşti se făceau în spaţiu deschis, public.

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

Distincția semantică a generat selectarea cuvântului uzual. În terminologia psihiatrică, *agorafobia* este „teama irațională de spațiile deschise” (Rusu 2013: 25–29);

2. conceptualizarea. Cuvântul-sursă (de la care se transferă semnificația) reprezintă „un model” de cunoaştere a noțiunii-receptoare;

3. fixarea unității nominative (separarea semantică). Unitatea nominativă nouă deține o „valoare” nominativă independentă (o nouă definiție), obține statutul de termen şi se integrează în sistemul funcțional terminologic.

Nu întotdeauna termenii-metaforă se înscriu în uzul terminologic: descoperind *dioxidul de carbon*, olandezul Johannes van Helmont (1577–1644) îl numeşte s*piritus silvester* „spiritul pădurii”, pentru că este emanat în timpul arderii ghindelor de stejar; numele zeului *Mars* (*Marte*), în medicina antică, denumea elementul chimic *Fe*; termenul *martialis* este sinonim cu *ferrugineus* etc.

În cercetarea de față propunem o clasificare a metaforelor existente în terminologia anatomică (Hyrtl 1880; Rusu 2013: 29–30; Holomanova et al. 2001: 48–54; Ozinghin 2010: 10; Butiurca 2015; Vulcănescu 1985; Melnic 2000: 10–17; Lăzărescu 1992; Candrea 1999; Ştefănucă 1991), care se referă la metafora „esenței” şi a substanței, metafora „spațiului limitat”, dar şi la metafora „spațiului nelimitat”.

3. Metafora şi terminologia anatomică

În terminologia anatomică predomină metaforele la nivel de microunivers: transpoziția presupune proprietățile fizice (formă, mărime, situare, stare, culoare etc.) sau funcțiile obiectului (tactil, cinetic etc.) din „spațiul limitat” etc. În secolul al XIX-lea, vestitul anatomist J. Hyrtl (1880: 32) acuza, ironic, mitologia că ar fi „cotropit” anatomia: *cornu Ammonis*/ *cornul lui Amon* – termen introdus de G. Aranci, 1530–1589); *mons sacer Veneris*/ *muntele sacru al Venerei* „muşchii care asigură funcționarea degetului mare”; *os Priapri*/ *osul lui Priap* etc.

3.1. Matricea metaforică, la nivel de microunivers

3.1.1. Metafora ambianței (realitatea cotidiană)

(Casa şi împrejurimile) Într-o casă romană se pătrundea prin *vestibulum* spre *atrium*, cele două încăperi comunicând între ele. *Vestibulum* desemna „spațiul închis dintre strada şi uşa casei, intrarea”. În terminologia anatomică sunt prezenți termenii *vestibul bucal*, *vestibul duodenal*, *vestibul osos* etc.

Termenul *atrium (al inimii)* derivă de la *atrium* „antecamera cu pereții afumați” (< lat. *ater* „negru”), deoarece focul ardea în mijlocul încăperii. Lexemul *thalamus*, utilizat de Galenus pentru a desemna „camerele interne ale creierului”, semnifica în uzul antic „dormitorul, camera din interiorul casei”; . În Grecia antică, „peretele despărțitor al camerelor” se numea *phragma* (varianta latină *septum, -i*);

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

în terminologia medicală se atestă dubletul lat. *sept* „perete care separă două cavități” – gr. *diaphragma* „formațiune care separă toracele de abdomen”. Grinzile acoperişului erau desemnate prin două cuvinte din aceeaşi familie lexicală: *trabes* „bârna mare” şi *trabeculum* „bârna mică”; în terminologia medicală sunt atestați termenii *trabecul* (cu derivatul *trabecular*) „filamente fine anostomozate în formă de bandă sau fascicul”. Latinescul *porta, -ae* „poartă de intrare” este prezent în termenul creat de Galenus *vena porta/ vena portă*.

3.1.2. Artefactele

a) (Obiecte şi unelte agricole) *Vomer, -ĕris* „fierul plugului” este utilizat cu semnificația de „os turtit care desparte fosele nazale”. *Falx, falcis* „coasă, seceră, cosor” deseamnează în anatomie „formațiuni falciforme”. Termenul *pelvis* „parte a scheletului uman situată la baza trunchiului, formată din oasele coxale şi din osul sacru” derivă din grecescul *pelike* „cupă”, care, în varianta latinizată, însemna „bazin, rezervor”. Alte exemple: *ciocănel*, *scăriță*, *nicovală*, *sac lacrimal*, *vas sangvin* etc.;

b) (Formațiuni de luptă) Termenul *falangă* „os mic care formează scheletul unui deget” s-a format pornind de la *phalanx, -angis* „trupă, mulțime”, care indica o „formațiune de luptă în rânduri strânse la greci, macedoneni, gali şi germani”. Grecescul *thorax, -akos* „platoşa luptătorilor greci” a stat la baza termenului *torace* „cavitate a corpului cuprinsă între gât şi abdomen”. *Şaua turcească*, ce conține o depresiune numită *fosa hipofizară*, găzduieşte glanda endocrină – hipofiza. Acest bloc osos este numit *sella turcica* („şaua turcească”), deoarece aminteşte şaua utilizată de turci şi de arabi, care prezintă câte un suport şi în față, şi în spate, spre deosebire de romani, care călătoreau pe o cuvertură aşezată pe spatele calului;

c) (Vestimentație şi podoabe) Broşele, agrafele, podoabele femeilor din Grecia antică erau numite *fibula*, iar partea cu care acestea se prindeau – *pironeus*; ambii termeni sunt prezenți în terminologia anatomică actuală;

d) (Instrumente muzicale) *Clavicula*, care provine din latinescul *clavicula, -ae*, este diminutivul cuvântului *clavis* „cheie muzicală”. *Salpinx* însemna în latină „trompetă”; în anatomie, *trompa lui Eustache* „uneşte urechea medie cu fosele nazale”, iar *trompa lui Falloppio* (= trompa uterină) „face legătura între ovar şi uter”. Grecescul *tympanum, -i* „instrument orchestral, tambur” a generat termenul anatomic *timpan*, care intră în sintagme specifice precum: *membrana timpanului, osul timpanului* etc.

3.1.3. Metafora antropomorfică/ somatică

Homunculus motor şi *homunculus senzitiv* sunt proiecții în zona cortexului cu formă de corp omenesc. Acest mozaic cortical este determinat de frecvența stimulării motorie şi senzitive; segmentele mai dezvoltate sunt cele mai solicitate: capul, limba, mâinile.

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

Termenul de origine latină *homunculus, -i* „omuleț” este creat în Evul Mediu de către alchimiştii care încercau să dea naştere, prin magnetizarea spermatozoidului, unei ființe asemănătoare omului.

Alte exemple: *capul pancreasului*, *corpul limbii*, *corpul tibiei*, *lingula* etc.

3.1.4. Metafora zoomorfică

Aici am putea invoca exemple precum: *aripa crestei de cocoş*; *creasta tuberculului*, *muşchi pterigoid*, *inimă de bou* etc.

3.1.5. Metafora botanică

Termenul anatomic *amigdală* derivă din grecescul *amygdale* „migdală”. Latinescul *glans, -ndis* „ghindă,; orice alt fruct care seamănă cu ghinda” este la originea termenului *glandă* (endocrină, sudoripară etc.). Metaforele se axează pe similitudinea formală. Exemple: *cortex prefrontal*, *rădăcina nervului*, *ram dentar*, *trunchiul jugular stâng* etc. Termenul *trunchi* desemnează cel mai voluminos segment anatomic al corpului uman. „Arborele vieții” cerebral (< lat. *arbor vitae cerebelli*) „desen rezultat din disecția sagitală a cerebelului, care poate fi asociat cu o tuie, arbore veşnic verde” face trimitere la pomul vieții şi al destinului. Aceste transpoziții metaforice între *floră* şi *om* fac trimitere la conceptualizarea corpului uman ca parte integrală a biosistemului (comuniunea om–natură).

Morsus diaboli seu fimbriae tubae uterinae este un termen anatomic învechit, tradus prin *muşcătura diavolului sau fibrele trompei uterine*, care fac conexiunea cu ovarul.

3.1.6. Metafora geomorfică

Latinescul *tuber, -ĕris* „deal” şi diminutivul acestuia *tuberculum, -i* „deluşor” formează o serie de termeni anatomici: *tuberculul mare*, *tuberculul inferior* etc. Alte exemple: *fosă* (< lat. *fossa, -ae* „şanț, groapă”)”, *canal* (< lat. *canalis, -is* „cale”): *fosa nazală*, *canal rahidian, canal medular*, *canal urinar* etc.

3.1.7. Metafora axată pe similitudinea funcțiilor

Se presupune că termenul *aortă* are la bază cuvântul grecesc *aeirein* „a ridica în aer”. Aristotel a folosit acest termen pentru a denumi artera care „ridică” inima. Alte exemple: termenul *abdomen* derivă de la *abdĕre* „a ascunde”, în sensul că aici se ascund „în grăsime” viscerele. Cuvântul grecesc *mys* „şoarece” a format elementul terminologic *mio-* „muşchi”. Ce legătură are şoarecele cu muşchiul? Forma şi mişcarea unui muşchi, în special a bicepsului, se aseamănă cu forma şi cu mişcarea unui şoarece. Asocierea este prezentă în mai multe limbi: slavonă:

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

мышь „şoarece” şi *мышца* „muşchi”; germană: *Maus* „şoarece” şi Muskeln „muşchi”; arabă: *adal* „şoarece” şi *adalah* „muşchi” etc.

3.2. Matricea metaforică, nivel de macrounivers

3.2.1. Metafora antropomorfică

În mitologia antică, *Iris* este zeiţa curcubeului, cu aripi de aur, considerată crainica zeilor. Culorile curcubeului sunt asociate cu membrana colorată a ochiului. În anatomie, *irisul* este „membrană circulară, colorată a ochiului, situată înaintea cristalinului, în al cărui mijloc se găseşte pupila”. Membrana care închide, parţial, intrarea în vagin la virgine este numită după *Hymen*, zeul căsătoriei. *Atlas* (titanul care a complotat împotriva lui Zeus, fiind condamnat în consecinţă să suporte greutatea cerului) a dat numele primei vertebre, care suportă greutatea craniului. Sintagma *tendonul lui Ahile* desemnează „tendonul care prinde muşchiul triceps de calcaneu”; metaforic, indică punctul vulnerabil, „partea slabă” a eroului legendar *Ahile.*

3.2.2. Metafora zoomorfică

Hipocampul, „excrescenţă de substanţă cenuşie, în planşeul ventriculilor laterali”, îşi are originea în mitologia greacă: *hippocampus, -i* „căluţ-de-mare”. Conform mitologiei, acesta avea două picioare, coadă de delfin sau de peşte şi trăgea trăsura lui *Neptun*, zeul mărilor şi al oceanelor.

3.2.3. Metafora botanică

Termenul *microfloră* „totalitatea microorganismelor care trăiesc în mediul uman: intestin, nas etc.” are la bază numele zeiţei *Flora*, zeiţa florilor şi a grădinilor la romani.

3.2.4. Metafora cromatoformă

Termenul *melanină* „pigment negru care se formează la suprafaţa pielii, mai ales sub influenţa razelor solare” (< gr. *melas* „negru”) trimite la numele *Melanie* „întuneric sau îmbrăcat în negru”. În mitologia greacă, *Melania* sau *Melanie* este numele dat *Demetrei*, zeiţa pământului (agriculturii, recoltei), care a îmbrăcat haine de doliu atunci când fiica sa *Persefona* a fost răpită de *Hades* şi dusă în Infern.

3.2.5. Metafora arhitectoformă

Termenul *acromion* „os plat care formează centura scapulară” (< gr. *akron* „vârf” + *omos* „umăr”) derivă de la *Acropole*, citadela Atenei antice. Termenul

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

anatomic *labirint* (*labirintul osos, membranos al urechii interne*) s-a format în baza termenului *labyrinthis*. La înscăunarea sa, regele *Minos* al Cretei a promis că va aduce în fiecare an sacrificii lui *Poseidon*, dar nu şi-a onorat promisiunea. Zeul mărilor şi al oceanelor a trimis un taur alb, care a conceput cu soţia lui *Minos* un fiu, *Minotaur*. Ruşinată, soţia lui *Minos* a ordonat lui *Daedalus* să construiască un labirint pentru fiul său monstruos, din care acesta să nu mai iasă niciodată.

3.2.6. Metafora sacrală

Osul sacral (< gr. *osteon hieron*) se mai numeşte şi *crucea-şalelor* sau *osul crucii*; acesta „formează partea posterioara a centurii pelviene şi este compus din cele 5 vertebre sacrale”. Termenul *mărul lui Adam* (< lat. *pomum Adami seu prominentia laryngea*) reprezintă o asociere între o metaforă botanică şi una antropomorfă. În accepţia biblică, muşcând din mărul „ispitei”, acesta i-a rămas în gât lui Adam; în anatomie, „proeminenţa laringală” este o „umflătură a cartilajului tiroid al laringelui, vizibilă în partea anterior-mediană a gâtului”. *Lyra Davidis seu psalterium*/ *lira lui David* este denumirea segmentului anatomic care indică *comisura* (< lat. *comissura, -ae* „legătură, colţul gurii”) *hipocampului* „fascicul de fibre nervoase care uneşte două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale sau ale altor segmente din sistemul nervos”.

4. Concluzii

În formarea terminologiei medicale (ce presupune a da „nume lucrurilor” medicale), metafora este una dintre cele mai uzuale modalităţi de a „reface” realitatea, iar metaforizarea este un fenomen cognitiv care implică mecanisme gnoseologice universale la nivel conceptual. Esenţa metaforei rezidă în înţelegerea unei noţiuni prin intermediul termenilor care exteriorizează alte noţiuni. „Dreapta potrivire a numelui” în terminologia medicală se axează pe realităţi cotidiene antice, mitologice, folclorice etc. Sistematicitatea limbii este condiţia forte în transpoziţia metaforică. Analogia şi asocierea între diverse categorii conceptuale stau la baza metaforelor cognitive. Denominaţiile metaforice se ajustează sistemului terminologic medical şi, concomitent, „impun propriul sistem, axat pe modele metaforice conceptuale” (Arutiunova 1990: 15), oferind termenilor capacitate funcţională.

BIBLIOGRAFIE

Arutiunova 1990 = Надежда Арутюнова, *Метафора и дискурс*, în *Теория метафоры*, Москва, Прогресс, с. 5–32.

Bachelard 2003 = I.-Gaston Bachelard, *Poetica spaţiului*, Piteşti, Editura Paralela 45.

Bahnaru 1988 = Vasile Bahnaru, *Mutaţii de sens: cauze, modalităţi, efecte*, Chişinău, Editura Ştiinţa.

Butiurca 2015 = Doina Butiurca, *Lingvistică şi terminologie*. *Hermeneutica metaforei în limbajele specializate*, Iaşi, Editura Institutul European.

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

Candrea 1999 = I.-Aurel Candrea, *Folclorul medical român comparat: privire generală, medicină magică*, Iaşi, Editura Polirom.
Coşeriu 2009 = Eugeniu Coşeriu, *Omul şi limbajul său*, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza".
Cottrell 2002 = A. Cottrell, *Dicţionar de mitologie*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic.
Dumistrăcel 1980 = Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Holomanova *et al.* 2001 = A. Holomonova, A. Ivanova, I. Brucknerova, J. Benuska *et al.*, *Andreas Vesalius – The Reformer of Anatomy*, în „Bratisl Lek Listy", 102 (1), p. 48–54.
Humbley 1988 = John Humbley, *Comment le français et l'allemand aménagent la terminologie de l'informatique*, Banque des Mottes, Paris, CILF.
Hyrtl 1880 = Josef Hyrtl, *Onomatologia anatomica*, Wien 1880 în: *Мифологические термины в медицине*, p. 32. http://bibliofond.ru/view.aspx?id=820046 (01.03.2013).
Karuzin 1928 = Пётр Карузин, *Словарь анатомических терминов*. М.-Л.: Госиздат, medarticle.moslek.ru/articles33221.htm (17.03.2014).
Lakoff, Jonson 1990 = Джордж Лакофф, Марк Джонсон, *Метафоры, которыми мы живем*, în *Теория метафоры*, Москва, Прогресс, с. 387–415 (http://www.durov.com/linguistics1/-lakoff-johnson-90.htm, 19.07.2016).
Lange 2001 = А. В. Ланге, *Метафора: классы поэтизированных предметов и основные типы метафорических предикаций*, în *Бодуэновские чтения: Б. де Куртенэ и современная лингвистика*, Межд. научн. конф: Труды и материалы: в 2 т., Казань, КГУ, 2001, т. 1, с. 18–19 (http://www.kls.ksu.ru/boduen/bodart_1.php?id=8&num=12000000, 18.04.2017).
Lapinia 1988 = Э. А. Лапиня, *Метафора в терминологии микроэлектроники*, în *Метафора в языке и тексте,* Москва, Наука, с. 134–145.
Lăzărescu 1992 = Gheorghe Lăzărescu, *Dicţionar de mitologie*, Bucureşti, Casa Editurii Odeon.
Melnic 2000 = Vasile Melnic, *Aspecte umaniste ale limbii latine*, Chişinău, Editura Medicina.
Oliveira 2009 = Isabelle Oliveira, *Nature et fonctions de la métaphore en science. L'exemple de la cardiologie*, Paris, Harmattan, Linguistique Europe.
Ozinghin 2010 = Михаил Озингин, *Роль метафоры в труктурировании и функционировании русской медицинской терминологии*, Автореферат дис. канд. филол. наук. Саратов, Диссертации по гуманитарным наукам (http://cheloveknauka.com/rol-metafory-v-strukturirovanii-i-funktsionirovanii-russkoy-meditsinskoy-terminologii#ixzz4EDSzlg4L, 13.07.2016).
Petit 2009 = Gérard Petit, *La dénomination. Approches lexicologique et terminologique*, Paris, Peeters.
Picht 2001 = S. Picht, *Terminologie und Wissensordnung -. Ausgewählte Schriften aus dem Gesamtwerk von Eugen Wüster*, Wien, TermNet, 21–51.
Platon 1978 = Platon, *Opere*, vol. III, traducere de Simina Noica, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.
Prandi, Rossi 2012 = Michele Prandi, Micaela Rossi, *Les métaphores dans la création de terminologies*, în *Terminologie: textes, discours et accès aux savoirs spécialisés*, Brest, Editions du GLAT, p. 7–19.
Reddy 1979 = Michael J. Reddy, *The conduit metaphor: a case of frame conflict in our language about language*, în Andrew Ortony (ed.), *Metaphor and Thought*, Cambridge, p. 284–310.
Rusu 2013 = Valeriu Rusu, *Dicţionar medical*, ediţia a IV-a, revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Medicală.
Ştefănucă 1991 = Petre Ştefănucă, *Folclor şi tradiţii populare*, vol. 2, Chişinău, Editura „Ştiinţa".
Temmerman 2000 = Rita Temmerman, *Une théorie réaliste de la terminologie: le sociocognitivisme,* în „Cahiers du Rifal", nr. 21, *Terminologies nouvelle. Terminologie et diversité culturelle*, p. 138–150.
Vačkov 2015 = Иван Вачков, *Возможности метафоры в сказкотерапевтической работе со взрослыми*, în Электронный журнал «Клиническая и специальная психология», том 4, nr. 1, с. 75–88.
Vulcănescu 1985 = Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei.

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)

METAPHOR IN MEDICAL TERMINOLOGY

ABSTRACT

The metaphor is one of the most used modalities to shape the reality, and metaphorization is a cognitive phenomenon, which implies universal gnoseologic mechanisms to a conceptual level. Analogy and association between different conceptual categories are underlying cognitive metaphors. Metaphorical nominations are adjusted to suit medical terminological system and simultaneously impose their own system based on conceptual metaphorical models, giving a functional capacity to the terms.

Keywords: *"creativity"*, *terminology*, *medicine*, *(de)nomination*, *metaphor*.

BDD-A30151 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:56:20 UTC)